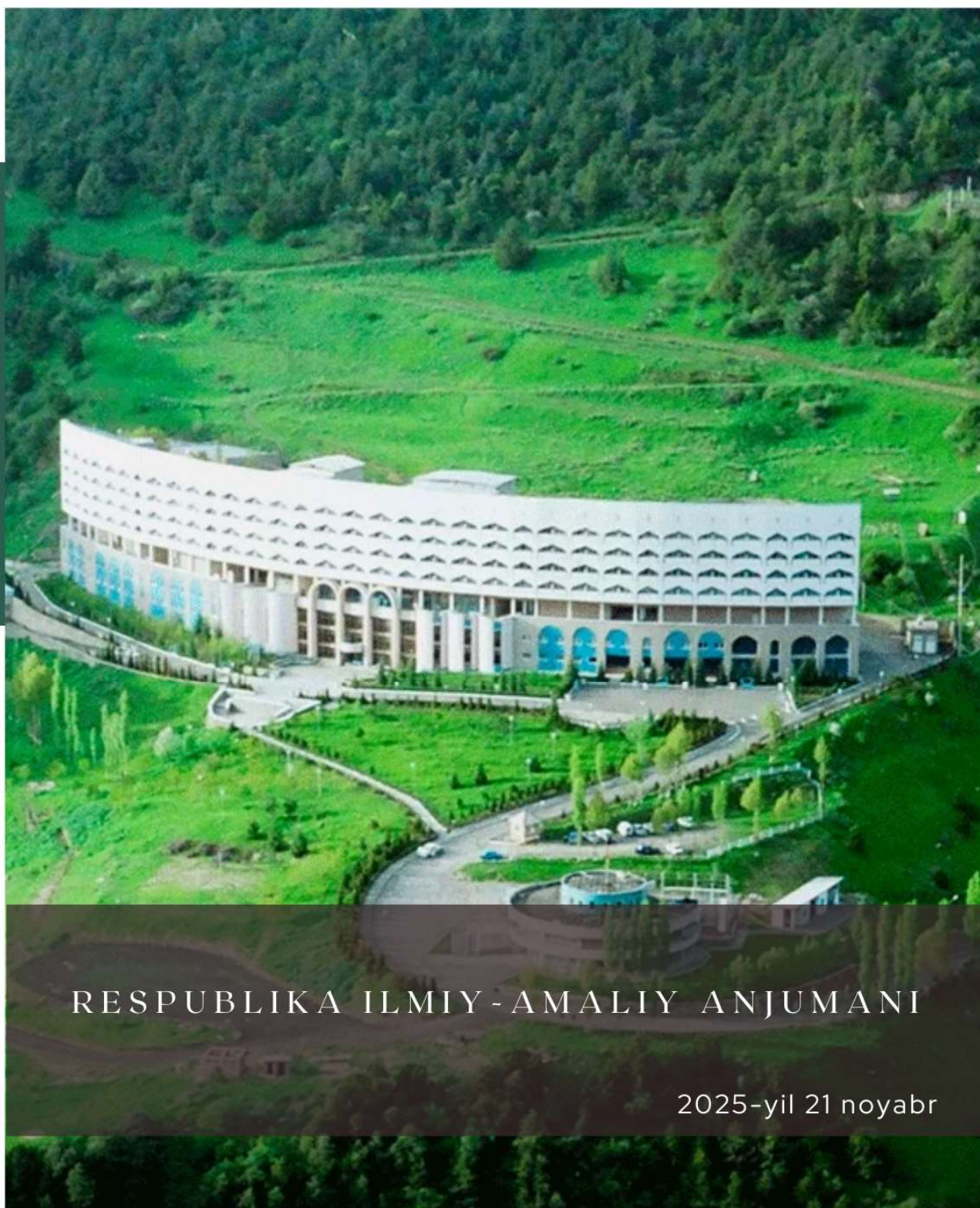

KONFERENSIYA

“JIZZAX VILOYATI IJTIMOIIY-IQTISODIY
RIVOJLANISHINING ASOSIY
YO’NALISHLARI: MUAMMO VA YECHIMLAR”

RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY ANJUMANI

2025-yil 21 noyabr

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY
UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI**

**JIZZAX VILOYATI IJTIMOIIY-IQTISODIIY
RIVOJLANISHINING ASOSIIY YO‘NALISHLARI:
MUAMMO VA YECHIMLAR**
*mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari
to‘plami*
(2025-yil 21-22-noyabr)

JIZZAX-2025

Jizzax viloyati ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining asosiy yo‘nalishlari: muammo va yechimlar. Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali Iqtisodiyot va turizm kafedrası, 2025-yil 21-22-noyabr. 580-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy kompyuter ilmlari va muhandislik texnologiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur‘atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e‘tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma‘ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas‘ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M.

Tahrir hay‘ati a‘zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), prof. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dots. Alibayev S.X., t.f.f.d.(PhD), dots. Abdumalikov A.A, p.f.f.d.(PhD) Hafizov E.A., f.f.f.d.(PhD), dots. Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dots. Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., p.f.n., dots. Aliqulov S.T., t.f.f.d.(PhD) Kuvandikov J.T., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Sharipova S.F., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma‘ruza tezislarning mazmuni, undagi statistik ma‘lumotlar va me‘yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas‘uldirlar.

DAVLAT QARZI VA INFLYATSIYA O‘RTASIDAGI O‘ZARO BOG‘LIQLIKNING NAZARIY ASOSLARI

Narkuziyev Anvar Rustamovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti “Iqtisodiyot nazariyasi” kafedrası dotsenti,
mustaqil tadqiqotchi (DSc)

E-mail: anvar.norquziyev824@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikning nazariy asoslari hamda ularning makroiqtisodiy barqarorlikka ta’siri O‘zbekiston misolida tahlil qilinadi. Tadqiqotda Keynsiy, monetar va fiskal nazariyalar doirasida davlat qarzining pul massasi, byudjet taqchilligi va narxlar darajasi bilan bog‘liqligi yoritilgan. Shuningdek, davlat qarzini monetizatsiya qilish, fiskal dominanta va qarz yukining inflyatsion bosimga ta’siri masalalari ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

O‘zbekiston sharoitida so‘nggi yillarda davlat qarzi hajmining ortishi bilan bir qatorda inflyatsiya darajasining o‘zgaruvchanligi kuzatilmoqda. Xususan, 2018–2023-yillar davomida davlat qarzining YAIMga nisbati oshib borishi fonida inflyatsiya darajasi o‘rtacha ikki xonali ko‘rsatkichlar atrofida shakllandi. Bu jarayon davlat qarzi, byudjet taqchilligi va pul-kredit siyosati o‘rtasidagi muvozanatning muhimligini ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, davlat qarzining inflyatsiyaga ta’siri uning moliyalashtirish manbalari, qarz tarkibi va fiskal intizom darajasiga bog‘liqdir.

Kalit so‘zlar: davlat qarzi, inflyatsiya, fiskal siyosat, monetar siyosat, byudjet taqchilligi, pul massasi, fiskal dominanta, makroiqtisodiy barqarorlik, O‘zbekiston iqtisodiyoti.

Kirish

Davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik zamonaviy makroiqtisodiy nazariyaning eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Davlat qarzi byudjet taqchilligini moliyalashtirish, iqtisodiy o‘shishni rag‘batlantirish va tarkibiy islohotlarni amalga oshirish vositasi sifatida namoyon bo‘lsa, inflyatsiya pul muomalasi va narxlar barqarorligining asosiy ko‘rsatkichi sifatida iqtisodiy barqarorlikka bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois ushbu ikki ko‘rsatkich o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir mexanizmlarini o‘rganish, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlar sharoitida, muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston iqtisodiyotida so‘nggi yillarda faol fiskal siyosat va keng ko‘lamli investitsion dasturlar amalga oshirilishi natijasida davlat qarzi hajmi sezilarli darajada oshdi. Rasmiy ma’lumotlarga ko‘ra, 2018-yilda davlat qarzining YAIMga nisbati qariyb 20 foiz atrofida bo‘lgan bo‘lsa, 2023-yil yakuniga kelib ushbu ko‘rsatkich 35 foizga yaqinlashdi. Davlat qarzining asosiy qismini tashqi qarz tashkil etib, u xalqaro moliya institutlari va xorijiy investorlar mablag‘lari hisobidan shakllangan. Inflyatsiya darajasi ham mazkur davrda o‘zgaruvchan xarakterga ega bo‘ldi. Xususan, 2018–2020-yillarda inflyatsiya darajasi o‘rtacha 12–15 foiz atrofida shakllangan bo‘lsa, 2022–2023-yillarda qat’iy pul-kredit siyosati

natijasida inflyatsiya bosqichma-bosqich pasayish tendensiyasini namoyon etdi. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan inflyatsion targetlash rejimiga o‘tish narxlar barqarorligini ta‘minlashda muhim qadam bo‘ldi.

Davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi bog‘liqlik bir necha kanallar orqali namoyon bo‘ladi: byudjet taqchilligini monetizatsiya qilish, pul massasi kengayishi, foiz stavkalari dinamikasi va valyuta kursining o‘zgarishi orqali. Agar davlat qarzi pul emissiyasi hisobidan moliyalashtirilsa, bu inflyatsion bosimni kuchaytirishi mumkin. Aksincha, qarz mablag‘lari samarali investitsiyalarga yo‘naltirilsa va fiskal intizom ta‘minlansa, inflyatsion xatarlar cheklanishi mumkin.

Shu munosabat bilan, mazkur tadqiqotda davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi nazariy bog‘liqlik mexanizmlari tahlil qilinadi hamda O‘zbekiston sharoitida ushbu jarayonlarning makroiqtisodiy barqarorlikka ta‘siri statistik ma‘lumotlar asosida ilmiy jihatdan asoslab beriladi.

Adabiyotlar tahlili

Davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik masalasi makroiqtisodiy nazariyada turli ilmiy maktablar tomonidan keng o‘rganilgan. Ushbu bo‘limda mazkur yo‘nalishda shakllangan asosiy nazariy yondashuvlar va empirik tadqiqotlar tahlil qilinadi.

Keyns maktab asoschisi John Maynard Keynes davlat qarzini iqtisodiy faollikni rag‘batlantirish vositasi sifatida baholaydi. Uning fikricha, iqtisodiy inqiroz yoki talab yetishmovchiligi sharoitida davlat qarzi hisobidan moliyalashtirilgan byudjet xarajatlari yalpi talabni oshiradi va ishlab chiqarish hajmini kengaytiradi. Biroq iqtisodiyot to‘liq bandlikka yaqinlashganda ortiqcha fiskal kengayish inflyatsion bosimni kuchaytirishi mumkin. Demak, Keynsiy yondashuvda davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi bog‘liqlik iqtisodiy sikl bosqichiga bog‘liq holda talqin etiladi.¹⁰⁹

Monetarizm vakili Milton Friedman inflyatsiyani “har doim va har yerda pul fenomeni” sifatida izohlaydi. Uning qarashlariga ko‘ra, agar davlat qarzi pul emissiyasi orqali moliyalashtirilsa, bu pul massasi oshishiga olib keladi va natijada narxlar darajasi ko‘tariladi. Shunday qilib, monetaristlar davlat qarzining inflyatsiyaga ta‘sirini uning moliyalashtirish manbai bilan bog‘laydilar. Agar qarz ichki bozorda obligatsiyalar chiqarish orqali jalb qilinsa va pul bazasi oshmasa, inflyatsion ta‘sir cheklangan bo‘lishi mumkin.¹¹⁰

Neoklassik yo‘nalish vakili Robert J. Barro tomonidan ilgari surilgan Rikardo-Barro ekvivalentligi nazariyasiga ko‘ra, davlat qarzi kelajakdagi soliqlar oshishini anglatadi, shu bois iqtisodiy agentlar jamg‘armalarni oshiradi va yalpi talab o‘zgarmaydi. Bu yondashuvga ko‘ra, davlat qarzi inflyatsiyaga bevosita ta‘sir ko‘rsatmaydi, agar u monetizatsiya qilinmasa.¹¹¹

Davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi bog‘liqlikni fiskal nazariya nuqtai nazaridan tahlil qilgan Thomas Sargent va Neil Wallace o‘z tadqiqotlarida “yoqimsiz monetar arifmetika” konsepsiyasini ilgari suradilar. Ularning fikricha, agar davlatning fiskal siyosati barqaror bo‘lmasa va byudjet taqchilligi yuqori

¹⁰⁹ https://uz.wikipedia.org/wiki/John_Maynard_Keynes

¹¹⁰ <https://uz.wikipedia.org/wiki/Monetarizm>

¹¹¹ https://ru.wikipedia.org/wiki/Эквивалентность_Рикардо_—_Барро

darajada saqlansa, markaziy bank mustaqil pul-kredit siyosatini yurita olmaydi. Natijada davlat qarzi monetizatsiyasi yuz beradi va inflyatsiya tezlashadi. Bu yondashuv fiskal dominanta sharoitida davlat qarzining inflyatsion oqibatlarini asoslab beradi.

Empirik tadqiqotlar orasida Carmen Reinhart va Kenneth Rogoff ishlarida yuqori darajadagi davlat qarzi makroiqtisodiy beqarorlik, jumladan yuqori inflyatsiya xavfi bilan bog‘liqligi qayd etilgan. Ular tarixiy ma’lumotlar asosida davlat qarzi haddan tashqari ortganda fiskal bosim kuchayishi va inflyatsion moliyalashtirish ehtimoli oshishini ta’kidlaydilar.

Xalqaro tashkilotlar, jumladan International Monetary Fund va World Bank hisobotlarida ham davlat qarzining inflyatsiyaga ta’siri mamlakatning institutsional sifati, pul-kredit siyosati mustaqilligi va qarz tarkibiga bog‘liq ekani qayd etiladi. Ularning xulosasiga ko‘ra, barqaror fiskal siyosat va inflyatsion targetlash rejimi mavjud bo‘lgan davlatlarda qarzning inflyatsion ta’siri nisbatan past bo‘ladi.¹¹²

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi bog‘liqlik biryozlama emas. U qarzning hajmi, moliyalashtirish manbalari, fiskal intizom darajasi va markaziy bank mustaqilligiga bog‘liq holda shakllanadi. Shu bois O‘zbekiston sharoitida ushbu jarayonlarni nazariy va empirik jihatdan chuqur o‘rganish ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Metodologiya

Ushbu maqolada davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik nazariy va empirik yondashuvlar asosida o‘rganildi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi usullarga tayandi. Birinchidan, nazariy tahlil usuli qo‘llanilib, klassik, keynschilik va monetarizm maktablarining qarashlari solishtirildi. Davlat qarzining byudjet taqchilligi, pul emissiyasi va yalpi talab orqali inflyatsiyaga ta’siri mexanizmlari tizimli ravishda tahlil qilindi. Ikkinchidan, taqqoslash va mantiqiy umumlashtirish usuli yordamida davlat qarzining ichki va tashqi shakllari hamda ularning narxlar darajasiga ta’siri o‘rganildi. Uchinchidan, statistik ma’lumotlarni tahlil qilish usuli asosida (so‘nggi yillardagi makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar: davlat qarzi hajmi, inflyatsiya darajasi, byudjet taqchilligi) o‘zaro bog‘liqlik baholandi. To‘rtinchidan, korelatsion tahlil elementlari yordamida davlat qarzi o‘sishi va inflyatsiya sur‘atlari o‘rtasidagi bog‘liqlik darajasi aniqlashtirildi.

Tadqiqot natijalari asosida davlat qarzining inflyatsiyaga ta’siri bevosita emas, balki fiskal siyosat, pul-kredit siyosati va iqtisodiy muvozanat orqali bilvosita shakllanishi xulosasi chiqarildi.

Natijalar va tahlillar.

Davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni to‘liq anglash uchun nazariy yondashuvlar bilan amaliy dinamikani o‘zaro integratsiya qilgan holda tahlil qilish zarur. 2024-yilda O‘zbekistonning davlat qarzi qariyb 40,2 mlrd AQSh

¹¹² <https://journalss.org › wsrj › article › download>

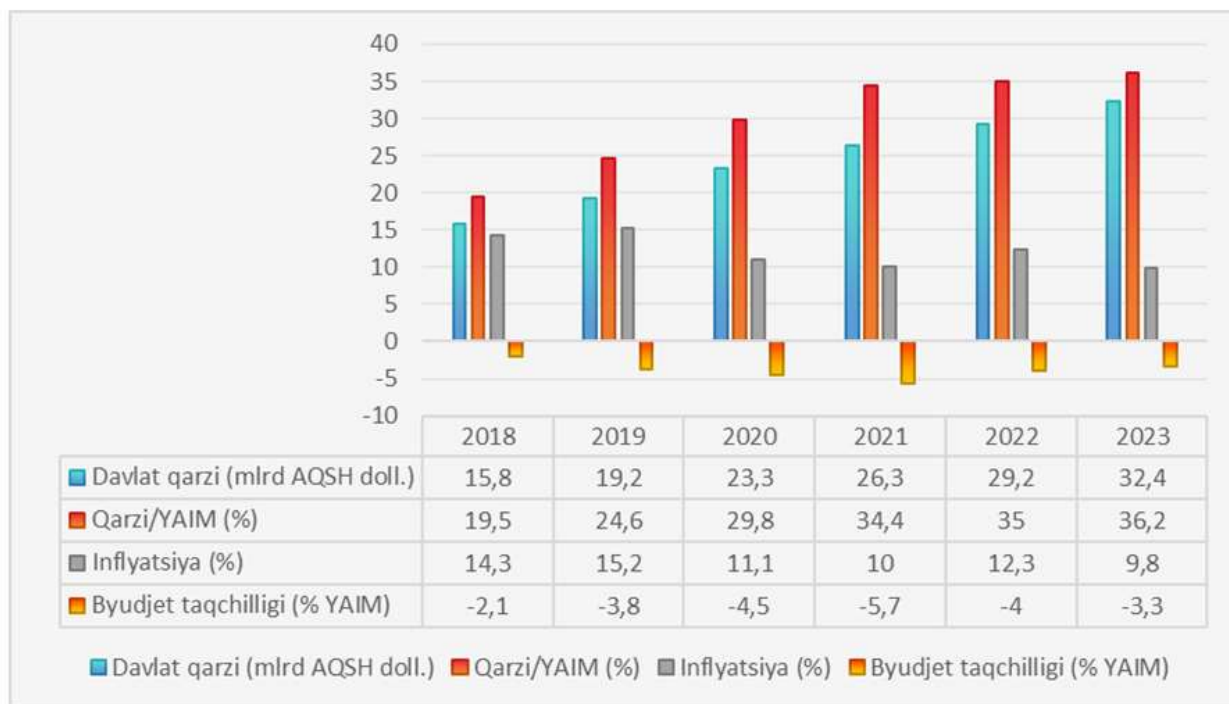
dollarini tashkil etdi va yil davomida oshish kuzatildi. Davlat qarzining YAIMga nisbati taxminan 35 % atrofida bo‘ldi va oldingi yilga nisbatan o‘shish qayd etildi.

2025-yilning turli davr mobaynida davlat qarzi oshishda davom etdi: 2025-yil 1-oktabr holatiga qarz 43,97 mlrd dollarga yetdi va YAIMga nisbati taxminan 32,3 % bo‘ldi. Bu ko‘rsatkichlar yangi qarzlar jalb etilishi va iqtisodiyotning oshib borayotgan moliyaviy ehtiyojlari bilan izohlanadi. 2025-yilda umumiy davlat qarzi yil boshidan jiddiy o‘sd, yilning birinchi yarmida qariyb 43,4 mlrd dollarga yetgani ham qayd etildi, bu ichki va tashqi manbalardan jalb qilingan qarz ko‘laminig oshganini ifodalaydi.

Xalqaro makroiqtisodiy modellar bo‘yicha 2025-yil yakunida YAIMga nisbatan davlat qarzi taxminan 35,0 % atrofida bo‘lishi kutilmoqda. 2024 yilda O‘zbekistonda yillik inflyatsiya darajasi taxminan 9,6–9,8 % atrofida shakllangan.

2025-yilda inflyatsiya sezilarli darajada pasaydi: yil yakuni bo‘yicha yil davomida o‘rtacha narxlar o‘shishi 7,3 % ni tashkil etdi, bu oldingi yilga nisbatan ancha past ko‘rsatkichdir.¹¹³

Ushbu ma’lumotlar O‘zbekiston misolida davlat qarzining oshib borishi bilan inflyatsiya darajasi o‘rtasida to‘g‘ridan-to‘g‘ri avtomatik bog‘liqlik yo‘qligini ko‘rsatadi. Agar davlat qarzi ko‘p miqdorda ichki pul emissiyasi orqali moliyalashtirilsa, u holda inflyatsion bosim oshishi mumkin, biroq mazkur davrda qarzning katta qismi tashqi manbalardan jalb qilingan va iqtisodiyot o‘shishiga yo‘naltirilgan. Shuning uchun inflyatsiya darajasi barqarorlashtirilgan va 2025-yilda pastroq darajaga keldi.

1-rasm. Davlat qarzi va inflyatsiya ko‘rsatkichlari dinamikasi.¹¹⁴

¹¹³ https://data.worldbank.org/country/uzbekistan?utm_source=chatgpt.com

¹¹⁴ https://data.worldbank.org/country/uzbekistan?utm_source=chatgpt.com

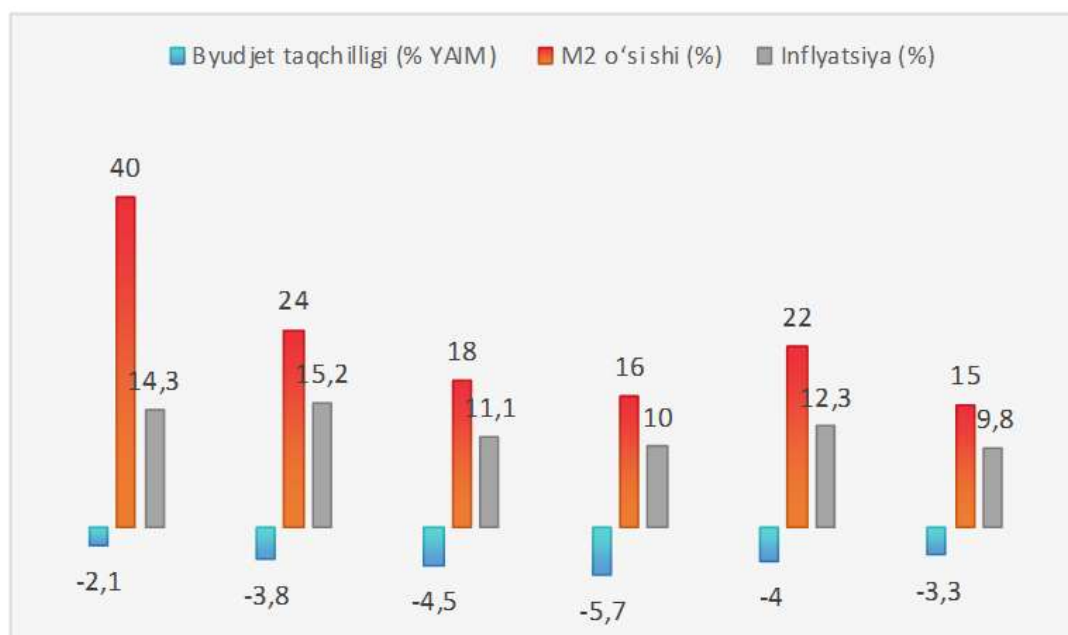
Jadval ma’lumotlari shuni ko‘rsatadiki, 2018–2023-yillar davomida davlat qarzi hajmi qariyb ikki baravarga oshgan va uning YAIMga nisbati 19,5 foizdan 36 foizdan yuqori darajagacha yetgan. Bunda asosiy o‘shish 2020–2021-yillarda kuzatilib, pandemiya sharoitida iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlash maqsadida fiskal kengayish amalga oshirilgan.

Inflyatsiya darajasi esa mazkur davrda o‘zgaruvchan xarakterga ega bo‘ldi. 2018–2019-yillarda yuqori inflyatsiya kuzatilgan bo‘lsa, 2020–2021-yillarda pul-kredit siyosati qat’iylashtirilishi natijasida pasayish kuzatildi. 2022-yilda tashqi inflyatsion bosimlar (import narxlari o‘shishi, global energiya bozori tebranishlari) sababli inflyatsiya yana oshdi, 2023-yilda esa barqarorlashuv kuzatildi.

Tahlil natijalari davlat qarzi va inflyatsiya o‘rtasida to‘g‘ridan-to‘g‘ri chiziqli bog‘liqlik mavjud emasligini ko‘rsatadi. Masalan, 2020–2021-yillarda qarz hajmi sezilarli oshgan bo‘lsa-da, inflyatsiya pasaygan. Bu holat davlat qarzining to‘liq monetizatsiya qilinmaganligi hamda pul-kredit siyosatining nisbatan mustaqil olib borilganligi bilan izohlanadi.

Shuningdek, byudjet taqchilligi va pul massasi o‘shishi ham muhim omil bo‘lib xizmat qilgan. Agar fiskal kengayish monetar ekspansiya bilan birga kechsa, inflyatsion bosim kuchayishi ehtimoli yuqori bo‘ladi. Aksincha, qarz mablag‘lari infratuzilma va ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirishga yo‘naltirilganda, o‘rta muddatda taklif hajmining oshishi inflyatsion bosimni yumshatishi mumkin.

Umuman olganda, O‘zbekiston sharoitida davlat qarzining inflyatsiyaga ta’siri bilvosita xarakterga ega bo‘lib, u asosan fiskal va monetar siyosat o‘rtasidagi muvofiqlashtirish darajasiga bog‘liq. Qarzni barqaror boshqarish, uning YAIMga nisbatan xavfsiz darajada saqlanishi hamda inflyatsion targetlash rejimining izchil davom ettirilishi makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda muhim omil hisoblanadi.

2-rasm. Byudjet taqchilligi, pul massasi va inflyatsiya.¹¹⁵

¹¹⁵ https://data.worldbank.org/country/uzbekistan?utm_source=chatgpt.com

Grafik ma'lumotlariga ko'ra, 2020–2021-yillarda byudjet taqchilligi YAIMga nisbatan eng yuqori darajaga (-5,7%) yetgan. Bu davr pandemiya sharoitida iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlash uchun fiskal ekspansiya siyosati olib borilganini ko'rsatadi.

Biroq aynan shu davrda inflyatsiya darajasi 11,1% dan 10% gacha pasaygan. Ushbu holat fiskal kengayish va inflyatsiya o'rtasida bevosita, avtomatik bog'liqlik mavjud emasligini anglatadi. Demak, byudjet taqchilligining oshishi inflyatsiyani faqat qarz monetizatsiya qilingandagina kuchaytirishi mumkin. Agar taqchilik tashqi qarz yoki ichki obligatsiyalar orqali moliyalashtirilsa va pul emissiyasi bilan qo'llab-quvvatlanmasa, inflyatsion bosim nisbatan cheklangan bo'ladi.

Grafikda pul massasi (M2) o'sishi va inflyatsiya o'rtasida ancha yaqin dinamik moslik kuzatiladi. 2018-yilda M2 o'sishi 40% bo'lib, inflyatsiya 14,3% ni tashkil etgan. 2019–2021-yillarda M2 o'sishi pasaygan sari inflyatsiya ham pasaygan. 2022-yilda M2 o'sishining 22% gacha ko'tarilishi inflyatsiyaning 12,3% ga chiqishi bilan bir vaqtda kuzatilgan. 2023-yilda M2 15% gacha kamaygan va inflyatsiya 9,8% ga tushgan.

Bu natijalar monetar nazariyaga muvofiq ravishda inflyatsiya asosan pul massasi o'zgarishlariga sezgir ekanini tasdiqlaydi. Demak, inflyatsion jarayonlarda monetar omil fiskal omilga nisbatan ustun rol o'ynagan.

Tahlil shuni ko'rsatadiki, 2020–2021-yillarda byudjet taqchilligi chuqurlashgan bo'lsa-da, pul massasi o'sishi bosqichma-bosqich kamaytirilgan. Bu esa fiskal ekspansiyaning monetar sterilizatsiya mexanizmlari bilan muvozanatlashtirilganini anglatadi.

Aynan shu omil inflyatsiyaning keskin tezlashuvini oldini olgan. Bu holat fiskal dominanta sharoiti yuzaga kelmaganini, ya'ni pul-kredit siyosati fiskal siyosatdan mustaqil ravishda olib borilganini ko'rsatadi.

2022-yilda inflyatsiya 12,3% gacha oshgan bo'lib, bu davrda pul massasi o'sishi bilan bir qatorda tashqi omillar — global oziq-ovqat va energiya narxlarining o'sishi, import inflyatsiyasi ham muhim rol o'ynagan. Demak, inflyatsiya faqat ichki fiskal siyosat natijasi emas, balki ochiq iqtisodiyot sharoitida tashqi shoklarga ham sezgir jarayon hisoblanadi.

Xulosa

Davlat qarzi va inflyatsiya o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik murakkab makroiqtisodiy jarayon bo'lib, u fiskal va monetar siyosatning uyg'unligi bilan belgilanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, davlat qarzi o'z-o'zidan inflyatsiyani keltirib chiqarmaydi, biroq uning moliyalashtirish manbalari, byudjet taqchilligi darajasi hamda pul-kredit siyosati instrumentlari orqali narxlar barqarorligiga bilvosita ta'sir ko'rsatadi.

Nazariy yondashuvlar tahlili asosida klassik va monetaristlar davlat qarzining haddan tashqari oshishi pul massasining kengayishiga va natijada inflyatsion bosimga olib kelishini ta'kidlasa, keynschilik yondashuvi iqtisodiy pasayish sharoitida davlat qarzi iqtisodiy faollikni rag'batlantirish vositasi bo'lishi mumkinligini asoslaydi. Demak, qarzning inflyatsiyaga ta'siri iqtisodiyotning joriy holati, ishlab chiqarish salohiyati va institutsional muhit bilan chambarchas bog'liq.

Empirik kuzatuvlar shuni ko‘rsatadiki, agar davlat qarzi samarali investitsion loyihalarga yo‘naltirilsa va iqtisodiy o‘sishni ta‘minlasa, u holda inflyatsion xavf nisbatan past bo‘ladi. Aksincha, qarzning iste‘mol xarajatlarini moliyalashtirishga yo‘naltirilishi yoki pul emissiyasi orqali qoplanishi inflyatsiya sur‘atlarining oshishiga olib kelishi mumkin.

Xulosa qilib aytganda, davlat qarzini boshqarishning asosiy maqsadi uning barqaror darajasini ta‘minlash, qarz yukining makroiqtisodiy muvozanatga salbiy ta‘sirini minimallashtirish hamda narxlar barqarorligini saqlashdan iboratdir. Shuning uchun ham davlat qarzi siyosati fiskal intizom, samarali qarz boshqaruvi va mustaqil pul-kredit siyosati bilan uyg‘un holda amalga oshirilishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. John Maynard Keynes (1936). The General Theory of Employment, Interest and Money. London: Macmillan.
2. Milton Friedman (1968). “The Role of Monetary Policy.” American Economic Review, 58(1), 1–17.
3. Thomas J. Sargent & Neil Wallace (1981). “Some Unpleasant Monetarist Arithmetic.” Federal Reserve Bank of Minneapolis Quarterly Review, 5(3), 1–17.
4. Robert J. Barro (1974). “Are Government Bonds Net Wealth?” Journal of Political Economy, 82(6), 1095–1117.
5. International Monetary Fund (2023). Fiscal Monitor: Debt and Fiscal Risks. Washington, DC.
6. World Bank (2024). Uzbekistan Public Expenditure Review. Washington, DC.
7. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy banki (2023–2025). Pul-kredit siyosati sharhlari va inflyatsiya bo‘yicha hisobotlar. Toshkent.
8. O‘zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi (2023–2025). Davlat qarzi bo‘yicha rasmiy ma‘lumotlar va byudjet ijrosi hisobotlari. Toshkent.
9. State Committee of the Republic of Uzbekistan on Statistics (2018–2025). Makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar statistik to‘plami. Toshkent.